עצמו. הריבית הרצחנית ששילם

לא יהיה האחרון. בניו טוענים:

מהודקות היטב. מה שנותר מהן מתעופף ברוח, כאילו יש בזה לומר משהו על מצב בעליהן.

ההידרדרות במצבו הכלכלי של יהודה התחילה לפני שלוש שנים. באותה תקופה התחילו לצוץ ניצני המשבר הכלכלי במושבים כולם, אלא שזה היה רק קצה־הקרחון של משהו הרבה יותר עמוק — שיטה לקויה.

ב־1964 הוקמה האגודה אלונה. היא איגדה את שלושת הישובים השכנים של תנועת־החרות: אביאל, עמיקם וגיבעת־נילי. מטרתה היתה לאחד את כל הטיפול במכירת התוצרת החקלאית, בניהול החשבונות, במתן הלוואות לחקלאים, בפיתוח אמצעי־הייצור, בת־שלומי־המיסים. את האגודה יזם והקים יעקב גרוס מכנימינה.

בחמש השנים האחרונות ניהל את האגודה זאב סגל, תושב חיפה, שעבד במקום כשכיר. בשנים אלה חל המשבר.

עיקר פרנסתם של תושבי־אביאל באה להם מכרמי־הענבים — ענבי־יין וענבי־מאכל. 75% מחברי המושב גידלו ענבים מהזן דבוקי. התוצרת היתה מיועדת לשיווק ארצי, למאכל וליקבים. במקביל לענף הזה עסקו באביאל לאמצעי־ייצור. נשתלו כרמים של ענבים חסרי־חרצנים מזן סולטנינה. עודדו את המושבים החדשים לגדל ענבים לשוק, שהיה רווי במילא," מסביר חבר המושב, רפי אוחנה.

מכיוון שהזן החדש טעם יותר לחכם של הישראלים, הלך ופחת כושר ההתחרות של ענבי אביאל. הטענה העיקרית מופנית למישרד־החקלאות, על שלא תיכנן את מיכסות־הייצור וגרם להצפה בשוק.

כורמי אביאל מכרו את תוצרתם במחירי־הפסד. גם אגודת־הכורמים נקלעה, לפני ארבע שנים, למצב קשה, ועד עתה היא חייבת כספים רבים לחלק מהתושבים. החקלאים השקיעו את כספם וזיעת־אפם, ולא ראו תמורה.

כאן נכנסה לתמונה האגודה אלונה, שהפכה למתווך בין החקלאים לבין הבנקים. כדרכו של כל מתווך, היא לא עבדה בחינם. האגודה הפכה לבנק, לבורסה חקלאית.

כספי האגודה באו מהון עצמי של התושבים. כשהמצב הכלכלי התחיל להחמיר, היא התחילה לקחת הלוואות זולות ממישרד־החקלאות ומהבנקים. האגודה נתנה הלוואות לחברי־המושב שנזקקו להן, אך תנאי־ההחזר היו שונים. הריבית שהאגודה גבתה היתה שונה מזו שגבו הבנקים. וכשהאינפלציה השתוללה, הכל נתנו לעצמם דרור.

אנדרטה לאסון

עד לפני חמישה חודשים היו החממות הללו מעובדות ובהן עגבניות לתפארת. רק שרידי ניילונים קרועים ובלויים נותרו, כדי להראות שפעם היה שם משהו אחר. החובות הכבדים, לחץ החברים, הכישלון, מה שיכול היה להיות עבודה עברית לתפארת.

הקורבן

יהודה שמואל היה איש־עבודה חרוץ. הוא עודד את בניו להיות עובדי־אדמה. מעולם לא חשב שכך יתנפץ חלומו. הוא היה בין ראשוני המושב, ועל כך לא ידעו חבריו לגמול לו.

„שכולם ייעדו!"

לא רק בענף הענבים היה חוסר־תיכנון. מכיוון שפרחים הם ענף המייועד לייצוא, ניסה מישרד־החקלאות לפתות את חברי המושב לגדל פרחים. הוקמו 70 דונם של חממות־ציפורן, וחמישה דונם של חממות־ורדים.

„מה שקרה הוא שמישרד־החקלאות חיזר אחרינו, בגלל התחייבויות של אונקסקו לייצא לחוץ־לארץ," אומר אוחנה. „הם דרשו שנקים חממות, ולכן נתנו לנו הלוואות בתנאים טובים.

„שנה אחרי שהקמנו את החממות האלה, עזבו אותנו. למה? כי בא אריק שרון, והפך שר־החקלאות. ביום שמונה הוא אישר לנו הקמת 2000 דונם נוספים. זו כמות גדולה, שאירופה כבר לא היתה צריכה. היתה זאת טעות בתיכנון. מכיוון שהממשלה לא התחייבה לפצות אותנו על תוצרת שאנחנו לא מוכרים, נכנסנו להפסד."

ליהודה שמואל היו גם חממות־ציפורנים וגם כרמי־ענבים. בשניהם ראה הפסדים כבדים.

למישפחת קאופמן יש חממת ורדים. ליד בית מישפחת־שמואל עומדת ריקה קאופמן וצועקת: „הגיע הזמן שכולם יידעו! אין לנו ממה לפחד!"

הצעקות הללו מפנות את תשומת־הלב ממישפחת שמואל. „היום אין לנו אפילו 500 שקלים לתודש כדי לחיות. אני מודה שאני חייבת כסף, אבל למה לוחצים עלינו ככה? בשביל מה הייתי צריכה להגיע לזה, בשביל מה?"

אין היא מרפה, עד שבאים לראות את החממה. הרבה מלאכה הושקעה בה, הרבה שעות־עבודה ובריאות, „וכל זאת בשביל מה? כדי להיות הבא בתור אחרי יהודה?"

מושב אביאל חייב מיליון וחצי שקל. זהו סכום קטן, יחסים לחובות מושבים אחרים. אך גם זה יותר מדי.

גם מזכיר וגיזבר־המושב, יוסף אשד, מאשים את מישרד־החקלאות. „התיכנון היה לקוי. היו צריכים לדאוג שיקנו מאיתנו את התוצרת."

בפי כולם טענות דומות. ובכל זאת יש גם משהו מעבר לזה, וכשפונים לדבר על זה משתנה משהו בפניהם. מפחדים לבוא בטענות ישירות. רומזים, מתחמקים. משהו קרה למושג „ערבות הדדית". היכן הוא קיים? האם בכלל?

„אין כבר ערבות הדדית. למה? כי הבנקים דורשים את החוב שלהם. כל אחד דואג לעצמו. אנחנו לא מושב שיתופי," אומר המזכיר אשד. אחר אומר: „ערבות קיימת רק על הנייר."

בחצר הבית עומד בחור צעיר, חקלאי לפי לבושו. בהסכנות הוא ניגש ואומר: „אבא שלי תמיד היה מספר לי על בנאדם חרוץ, שקוראים לו יהודה ממושב אביאל. אני לא היכרתי אותו, אבל משמועות אני יודע שעשה דברים ששלושה פועלים לא עשו. הנאצים לא כופפו אותו. אז פה בארץ־ישראל, במקום שבא להקים ישוב, הוא לא יכול לקום על הרגליים?"

מדוע התאבד? מדוע התקשה לעמוד בנטל? מה גרם לכך?

מבלי להסס, מפנים כולם את האצבע המאשימה לעבר חברי ועד־הישוב, ובעיקר למי שעמד בראשו: משה בן־ישי.

„בגידת החברים"

ב־ישי ממלא את תפקיד יושב־ראש מזכירות מושבי חרות־בית"ר. הוא חבר מושב אביאל, והיה מראשוני הנהלת האגודה אלונה. לא עובד במשק שלו, כי אם עסקן. חלקת־המשק שלו מנוהלת בידי זר.

האגודה אלונה התפרקה לפני שנתיים. מאז מונה למושב ועד, האמור לנהל את ענייני המקום.

נוסף על בן־ישי, חברים בוועד שבתאי מדמון, אייל ארגוב, קובי בן־ארצי ויהודה גלעד. אל שלושת הראשונים מופנות עיקר הטענות.

„אחד הדברים שהביאו אותו לחבלהתלייה זה שהוא לא יכול היה לעמוד בלחץ של הוועד. נעשו ניסיונות להוציא ממנו את הכסף באמצעות מישפטים, בוררות ופקודות־מעצר. החלטת בית־המישפט, שיהיה עליו למכור את הבית והמשק אם לא יחזיר לוועד את החוב תוך חודש, הביאה אותו להתאבד. ניסו לעקור אותו מכאן," אומר רפי אוחנה.

ועד־המושב נקט נגד יהודה בהליכים מישפטיים לגבית החוב. נערכה בוררות, שבה הוחלט שיהיה עליו להחזיר את חובותיו. יהודה לא התנגד לכך, הוא גם לא התכוון להתחמק מהתשלום, אלא שביקש פריסת־חובות, כפי שמציע עתה מינהל־ההסדר־לחובות־המושבים. אלא שהוועד מיהר לתבוע את רב, הבן, על חובו למושב, שאביו היה ערב לו. ב־12 בינואר התקיים הדיון המישפטי, שבסופו הוחלט שאם תוך חודש לא יוחזר החוב, יהיה עליו למכור את ביתו ומישקו.

יהודה גלעד, חבר־הוועד: „צורת הגבייה של ההלוואות היא שהביאה אנשים למצב החמור. בתקופת האגודה אלונה הגזימו במתן הלוואות, ופיתחו מעבר ליכולת. מאז שהאגודה התפרקה, היישוב שלנו מתפקד לבד. לאנשים כאן נוצרו חובות עצומים, שנבעו מריבית רצחנית. חלק לא־מבוטל מהריבית הזאת זרם לכיסם של הזכאים במושב.

„ישנה חבורה של אנשים, שניהלה את אלונה בצורה כזו שהאגודה היתה חייבת להם כסף. לאותם זכאים שילמו ריבית על כסף נזיל, הרבה מעל לאחוזי־הריבית שהבנק נותן, ואת החייבים חייבו בריבית הרבה מעל מה שהבנק גבה. אנשים הביאו כספים מבחוץ והכניסו כסף לאגודה, רק בגלל הריבית ששולמה להם. אילו היו לוקחים ריבית כמו שהבנקים לקחו, והיו נותנים ריבית־זכות כמו שהבנקים נתנו, אני ואחרים היינו חייבים חצי מהסכום הנוכחי."

גלעד הוא חריג בנוף הוועד. „אני אחד נגד ארבעה, והם ארבעה נגד אחד," הוא אומר.

„אני חושב שאחת הסיבות להתאבדות היא הבגידה של החברים. זה שאף אחד לא עמד לצידו, זה שלא נתנו בו אמון, זה שלחצו עליו להביא כסף כש־אנשים ידעו שאין לו. למילה חברים במושב אין משמעות. ככה זה לא חברים. אני מקווה שהטראומה שעברה עכשיו על המושב תעשה משהו לאנשים. אם לא, הרי שזה היה קורבן חינם."

יוסי עין־דור

צילם: ציון צפריר ■

בית צנוע

שלא כמו בני מושבים רבים אחרים, שבנו בתים פשוט וצנוע. שלושה חדרים קטנים, מעט תמונות והרבה היסטוריה.